

Поезија на Радио Београду

Радоман Кањевац

Зграда Радио Београда у Хиландарској улици, зремек дело архитекте Богдана Несторовића, можда једина кућа у Београду која излази на пет улица, за коју је један академик рекао да представља последњи бастион одбране доброг укуса и високе културе у нашем медијском простору, одувек је била „сигурна кућа“ за многе уметнике, новинаре, филозофе, музичаре. Та зграда, са дво-степеном заобљеном кулом на врху, која издалека подсећа на тврђаву, саграђена је 1933. године за потребе Удружења занатлија, као Занатски дом. Након стотину година постојања нашег радија није тешко закључити да су песници били „занатлије“ који су се у њој најбоље осећали. Ту су некада своје плате примали Десимир Благојевић, Душан Костић, Вељко Петровић, Милорад Павић, Душан Матић, Стеван Раичковић, Љубомир Симовић, Душко Радовић, Љубивоје Ршумовић, Драган Лукић, Данило Николић, Воја Царић, Лаза Лазичић. Други програм Радио Београда је, у свом саставу, имао више песника него редакција песничких новина. Ту су радили Петар Пајић, Драгомир Брајковић, Радомир Андрић, Братислав Милановић, Горан Бабић, Мићо Цвијетић.

Нашој књижевној јавности је можда мање познато да су на радију, у својим земљама, радили и Чеслав Милош, Вислава Шимборска, Марио Варгас Љоса, Боб Дилан. Веза песника и радија је, дакле, суштинска, судбинска и провлачи се кроз цео двадесети век.

Радио Београд 2 је програм који више од шездесет година скоро сваког дана емитује поезију у интерпретацији аутора. Многи његови слушаоци памте култне емисије „Антологија песника“ и „С песником у подне“, које деценијама представљају ризницу једнога наслеђа које се не може наћи на другом месту. Кад сам у јесен 2015. године именован за главног и одговорног уредника овог програма, учинило ми се да би, као први песник на том прозаичном месту, требало и сам да учиним нешто добро за поезију. Тако ми се једног пролећног предвечерја, док сам шетао Улицом Милана Ракића, учинила занимљивом идеја о програму у коме би наши најчувенији песници говорили своје стихове, у сали Коларчеве задужбине, уз директан пренос на Радио Београду 2. Док сам размишљао о тој необичној идеји, имао сам пре свега у виду околност да се директан пренос на радију и телевизији увек прати са повећаном пажњом, не само због тога што, током преноса, имате утисак да стварно присуствујете неком догађају, него и зато што се на том догађају, па и у самом преносу, у сваком тренутку може догодити и нешто непредвиђено. Та врста узбуђења, на којој је некада почивао целокупан радио и телевизијски програм, гарантовала је узбудљивост и овом програму.

Ова идеја је, у почетку, изгледала помало екстравагантна, јер су људи навикли да прате директне преносе спортских догађаја, политичких скупова и пригодних свечаности, али нико пре тога није преносио уживо вече на коме један песник говори своје стихове. Као и сама идеја необичан је био и наслов тог програма који је спајао две, на први поглед, неспојиве речи: *Поезију*, као синоним за трајност и *Уживо*, као знак нечега што се догађа само у овом тренутку. Успех тог програма је, међутим, веома брзо отклонио све сумње, јер је сала у Коларчевој задужбини, током премијерног циклуса, скоро сваке вечери била пуна.

Наша захтевна и пробирљива културна јавност одмах је разумела и поздравила ову необичну идеју, јер је доживљај који слушалац има кад песник говори своје стихове, сам по себи непроцењив и неупоредив са било којим другим. Довољно је из Тонског архива Радио Београда чути како Милош Црњански говори „Ламент над Београдом“ или Брана Петровић „Моћ говора“, па имати осећај да у једној култури можда не постоји ништа скупље и вечније од песме у интерпретацији њеног аутора.

Милош Црњански говори
„Ламент над Београдом“

Бранислав Петровић
говори „Моћ говора“

Није било тешко одлучити да програм не треба да траје предуго и да песника не треба прекидати никаквим разговором, критичким освртом, било чиме што ремети јединствено задовољство слушања песника који говори стихове. То је, осим тога, програм који је спајао квалитетну поезију и скоро стогодишњу традицију Радио Београда и Коларчеве задужбине са савременим технолошким могућностима, које у Србији има само највећа медијска кућа. Овим програмом желели смо да пружимо јединствену прилику љубитељима поезије из наше земље, региона и других делова света да чују уживо, у директном радијском преносу, како најчувенији песници говоре своје стихове.

Након великог успеха прве две сезоне Радио Београд 2 је, уз директан пренос, организовао вечери „Поезија уживо!“ и у Народном позоришту у Нишу, а у „Ноћи музеја“ 2019. године приредили смо овај програм истовремено у дворани Коларчеве задужбине и, први пут, у Каменој сали Радио Београда, уз учешће 50 одабраних српских песника.

Након четири године у директан пренос вечери „Поезија уживо!“ укључили су се и Први програм Радио телевизије Војводине и Радио Републике Српске, са којима од 2016. године Радио Београд 2 реализује заједнички јутарњи програм На три воде. Вече Матије Бећковића од 19. новембра 2022. године у Великој дворани Коларчеве задужбине први је догађај који су преносили уживо радио програми сва три српска јавна сервиса.

Коначно, у оквиру обележавања 65. годишњице Радио Београда 2 ПГП РТС је објавио капитално издање од три компакт диска на коме се налазе оригинални снимци одабраних вечери девет песника, учесника програма „Поезија уживо!“.

Песнике, као и сликаре, веома је тешко поредити, јер је сваки уметник свет за себе. Након свих тих вечери, човеку ипак остану у сећању неки песници и неки тренуци без којих би овај програм било тешко замислити.

Сугестивност и духовитост којом Матија Бећковић интерпретира своје стихове претварају његово књижевно вече у празник изговорене речи и један од културних догађаја у Србији који, како би рекли немаштовити туристички бедекери, „морате видети пре него што умрете“. На вечери Љубомира Симовића осећате неку врсту посебне привилегије што, у том тренутку, само за вас, своје стихове говори песник чије текстове су најчешће говорили глумци. У исто време се питате шта му је у животу било важније, на шта је трошио више надахнућа, на поезију или на драмске дијалогe.

Било је незаборавно вече Рајка Петрова Нога, током којег је овај песник говорио стихове неколико месеци након тешке болести, која је имала за последицу тешкоће у Рајковом говору. Упркос отежаном изговарању појединих речи Рајко Петров Ного је читав сат, пред пуном салом Херцеговаца, говорио стихове маниром некога ко је био у стању да, ту пред нама и пред микрофонима Радио Београда, у тој неравноправној борби са самим собом, положи свој живот за сваку

изговорену реч. Осим тонског записа са те вечери остала је и једна антологијска фотографија на којој Рајко Петров, са подигнутим штапом у левој руци, нешто говори као да прети, док изнад њега, на великој белој позадини, као печат на зиду Коларчеве задужбине, крупним словима пише: „Поезија уживо!“

Подједнако је било узбудљиво вече Љубивоја Ршумовића на коме се изненада, пред сам почетак програма, појавио један повијени, стари човек, који нам се представио као Ршумов директор основне школе. Кад га је Љубивоје Ршумовић поздравио старац је устао са свог места и одржао мали говор. „Познавао сам Љубине родитеље, били су то дивни људи“, рекао је директор основне школе коју је учио песник уз чије стихове су одрастале генерације српских основаца.

Велики песник Милан Ненадић говорио је своје стихове пола сата и, на опште изненађење, одустао од наставка вечери, са изразом неке чудне немоћи човека који није навикао на дуге римоване монологе. Била је изненађена чак и његова супруга, песникиња Илеана Урсу, која је пратила ово вече строгим, али праведним погледом из првог реда сале Коларчеве задужбине. Сасвим супротан, опуштен однос према својој вечери у програму „Поезија уживо!“ имао је Милован Данојлић. На моју молбу да наступи у овом програму овај смирени, стари академик ми је рекао: „Да сат времена читам своје песме, шта ми је то? Ништа лакше“. И заиста, Данојлић је читао своје стихове чисто и једноставно, као да пије чашу воде са неког планинског извора.

оран Бабић је почео своје вече „Пјесмом о старим младићима“, коју је Арсен Дедић снимио на његове стихове, Кајоко Јамасаки је све време „скакутала“ од једног до другог микрофона, са једног на други крај позорнице, претварајући своје књижевно вече у мали поетски концептуални перформанс, а чувени кенијски песник Кофи Ањидохо је последњу песму у програму „Поезија уживо!“ отпевао и одсвирао, ударајући длановима о сто у неком заразном, необичном и нелогичном афричком ритму.

Кад слушате Милену Марковић имате утисак да она пре прве песме удахне ваздух, прочита све песме у једном даху и настави да дише тек пошто изговори последњи стих, на крају те узбудљиве јануарске вечери у пуној сали Коларчеве задужбине. У гласу Ане Ристовић има неке еротике која ми се понекад чини сувишном у њеним песмама, Нина Живанчевић нас је, својим наступом, у друштву једног музичара, подсетила на своја рана париска и њујоршка дружења са Аленом Гинзбергом, а Чарлс Симић је, након што смо громогласно најавили његово вече, пао са степеништа у свом америчком стану и никад више није дошао у Београд.

Осим десетина српских песника у програму „Поезија уживо!“ током претходних шест година учествовали су и песници из света и региона. Неки од њих, као што је руски песник Вјачеслав Купријанов, били су добитници „Златног кључа“ на Смедеревским песничким јесенима, а неки други, попут Абдулаха Сидрана, Риста Лазарова или Марка Томаша, допутовали су у Београд само да би учествовали у овом програму.

Неке вечери из циклуса „Поезија уживо“ памтићу, пре свега, по неким песмама, као што је „Парусија за Веру Павладољску“ у Народном позоришту у Нишу, уз коју сам кришом мало и заплакао, лирску реминисценцију Драгана Јовановића Данилова о бакама, „Писмо Мирославу Антићу“ Пера Зупца, „Севастопољ“ Милице Шпадијер и надахнуту, духовиту интерпретацију Милене Марковић, песме са насловом, „Јебо вас CV“.

Тужна је истина да многи песници који су учествовали у овом програму више нису живи. Утешна је, међутим, чињеница да је оно што је њима било најважније остало сачувано у Тонском архиву Радио Београда, који представља најбогатију ризницу нашег колективног сећања. Једног дана, кад Радио Београд буде славио неку своју нову годишњицу, неко ће, као што ми данас слушамо Десанку Максимовић или Васка Попу, моћи да чује како су своје стихове некада, у Коларчевој задужбини и у директном преносу на Радио Београду 2, говорили песници који су били наши савременици.